

Razvoj modela poglobljene samoevalvacije študijskih programov Zdravstvene fakultete Univerze v Ljubljani

Avtorji: Darja Habjanič, Cecilija Lebar, Tina Levec, Blaž Ivanc, Polonca Trebše

Darja Habjanič je magistrica znanosti s področja poslovno-informacijskih ved. Sodelovala je pri projektu razvoja samoevalvacijskega modela kakovosti izobraževanja odraslih Andragoškega centra Slovenije in je ISO-notranja presojevalka. Na Zdravstveni fakulteti UL je zaposlena kot strokovna sodelavka. E-pošta: darja.habjanic@zf.uni-lj.si

Cecilija Lebar je višja delovna terapevtka in magistrica organizacijskih znanosti. Magistrirala je s področja zagotavljanja kakovosti na področju delovne terapije. Zaposlena na Zdravstveni fakulteti v Ljubljani, kot višja predavateljica za področje delovne terapije. Je članica Komisije za kakovost. Raziskovalno se ukvarja s starejšo populacijo in pripravo na upokojitev. E-pošta: cecilija.lebar@zf.uni-lj.si

Tina Levec je zaposlena na Zdravstveni fakulteti, kot lektorica za angleški jezik. Je članica Komisije za kakovost. E-pošta: tina.levec@zf.uni-lj.si

Blaž Ivanc je doktor pravnih znanosti ter docent za področje upravno pravo in pravo javne uprave. Je član Komisije za kakovost ZF UL, v preteklosti pa je bil tudi prodekan za kakovost in mednarodno sodelovanje. Je član Svetovnega združenja za zdravstveno pravo (WAML). E-pošta: blaz.ivanc@zf.uni-lj.si

Polonca Trebše je doktorica kemijskih znanosti, redna profesorica za področje kemije na Univerzi Nova Gorica (UNG) ter izredna profesorica za področje higijene človekovega okolja na ZF UL. Je prodekanja za kakovost in mednarodno sodelovanje ter hkrati tudi predsednica Komisije za kakovost ZF UL. V preteklosti je aktivno sodelovala pri implementaciji kriterijev kakovosti na UNG, zdaj pa aktivno sodeluje pri uvajanju Službe za kakovost na ZF UL. E-pošta: polonca.trebse@zf.uni-lj.si

Povzetek

V okviru Zdravstvene fakultete UL obstaja zavedanje, da le kakovost na trgu omogoča doseganje konkurenčne prednosti in ni sama sebi namen. V skrbi za zagotavljanje kakovosti izvedbe študijskih programov z razpoložljivimi viri se sooča z zahtevnimi odločitvami. Z razvojem modela Poglobljena samoevalvacija si prizadeva vzpostaviti neprekinjen sistematičen proces uvajanja izboljšav, z zagotavljanjem povratne zanke. Ob teh procesih si želi predvsem razvijati kulturo kakovosti, zagotavljati vključenost vseh deležnikov in krepiti njihovo zmožnost za sodelovanje v samoevalvacijskih procesih ter upoštevati večdimenzionalno pojmovanje kakovosti.

1. Uvod

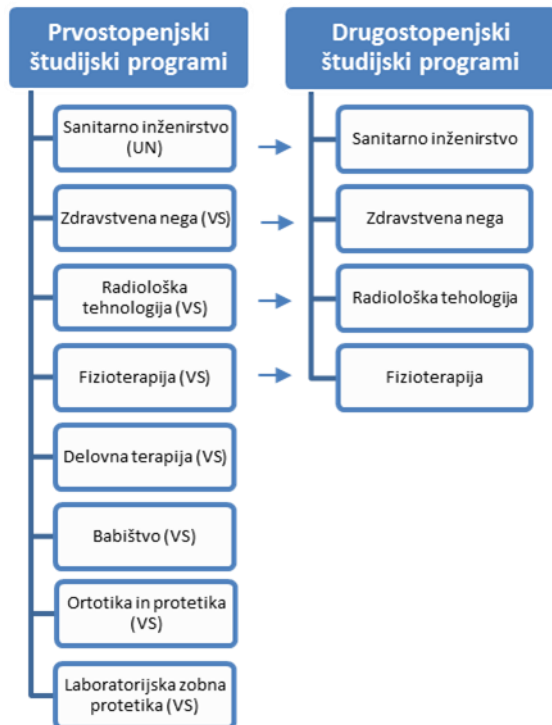
V prispevku predstavljamo model poglobljene samoevalvacije študijskih programov in njegovo pilotno uvedbo. Razvoj modela temelji na prvi izkušnji poglobljene samoevalvacije študijskega programa prve stopnje Babištvo Zdravstvene fakultete UL (ZF UL). Ta je bila zasnovana pretežno na intervjujih z izvajalci, kar se je izkazalo kot organizacijsko in časovno težje izvedljiv pristop. Postopek smo časovno in organizacijsko v tem delu poenostavili ter uporabili sodobna orodja (npr. spletne ankete), hkrati pa z organizacijo skupnega srečanja ohranili neposreden stik z deležniki. Z modelom želimo podpreti kakovosten proces uvajanja izboljšav študijskih programov in zagotoviti zanko kakovosti.

2. Programska ponudba Zdravstvene fakultete Univerze v Ljubljani

ZF UL ima raznoliko programsko ponudbo: 8 študijskih programov na prvi stopnji (1 univerzitetni in 7 visokošolskih strokovnih študijskih programov) in 4 programe na drugi stopnji (1 enoletni in 3 dvoletni). Izvedba študijskih programov je zahtevna zaradi velikega deleža laboratorijskih in kliničnih vaj ter praktičnega usposabljanja, kar zahteva sodelovanje kliničnih mentorjev, delo v manjših skupinah, opremo laboratorijev in simulacijskih okolij ter pogosto drag potrošni material. V pedagoškem procesu ob 80 redno zaposlenih visokošolskih učiteljih sodeluje še približno 200 zunanjih predavateljev (z drugih članic univerze in kliničnega okolja) ter številni mentorji v kliničnem okolju.

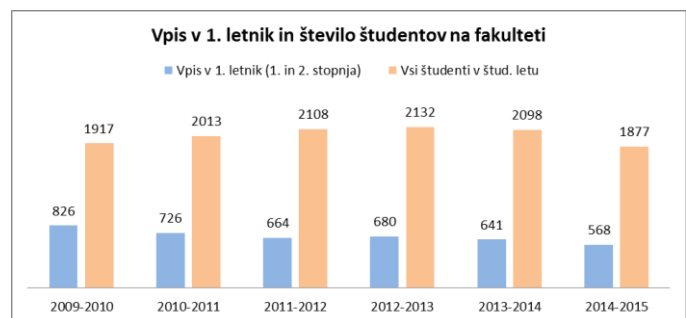
ZF UL izvaja bolonjske študijske programe prve stopnje od študijskega leta 2009/2010. Drugostopenjske študijske programe je uvajala postopoma: najprej Radiološko tehnologijo v študijskem letu 2009/2010, nato Zdravstveno nego v študijskem letu 2010/2011, Sanitarno inženirstvo v študijskem letu 2013/14 in Fizioterapijo v študijskem letu 2014/2015 (Slika 1). V posameznem študijskem letu je tako na fakulteti aktivnih približno 2.000 študentov (Slika 2).

Slika 1: Programska ponudba ZF UL

Zahtevna programska struktura ob velikem številu sodelujočih, tako študentov kot predavateljev, zahteva dobro organiziranost in spremljanje izvedbe. Zagotavljanje in razvoj kakovosti je v takšni organizaciji velik izziv.

Slika 2: Vpis v študijske programe in število študentov

V skrbi za zagotavljanje kakovosti izvedbe z razpoložljivimi viri se fakulteta sooča z zahtevnimi odločitvami o ponudbi študijskih programov in razpisu vpisnih mest.

3. Razumevanje in odnos članice do kakovosti ter samoevalvacije

ZF UL izvaja redne letne samoevalvacije v skladu s predpisi UL ter Merili za akreditacijo in zunanjo evalvacijo visokošolskih zavodov ter študijskih programov in rezultate objavlja v okviru poročil o kakovosti.

Univerza v Ljubljani je junija 2014 v okviru projekta Kakovost – Univerza v Ljubljani (KUL) sprejela prenovljena Pravila sistema kakovosti. Temu je sledila tudi ZF UL in z upoštevanjem teh izhodišč začela s postavljanjem lastnega sistema vodenja kakovosti. Trenutno je v zaključnih korakih sprejemanja Strategije in Poslovnika kakovosti. V procesu priprave obeh dokumentov je ZF UL opredelila mehanizme, postopke in instrumente, ki jih bo sproti evalvirala ter prilagajala. Fakulteta uvaja Službo za kakovost, katere naloga je koordinacija procesa notranjega zagotavljanja kakovosti, skrb za strokovno in razvojno podporo sistemu vodenja kakovosti z izvajanjem analiz, izboljševanjem ter dograjevanjem elementov sistema kakovosti in ustvarjanjem prostora za razpravo ter izmenjavo izkušenj in znanja na področju kakovosti. Kot dolgoročni cilj si je fakulteta zastavila mednarodno akreditacijo.

4. Namen poglobljene samoevalvacije študijskih programov

ZF UL postavlja sistem sprotne in celovitega spremljanja kakovosti študijskih programov na osnovi izbranih reprezentativnih kazalnikov kakovosti. Uveljaviti želi kakovosten proces uvajanja izboljšav

študijskih programov. Osnove za odločitve morajo biti argumentirane, kar želimo zagotoviti s poglobljeno samoevalvacijo.

Samoevalvacija je za visokošolske institucije zakonsko predpisana in zavezujoča, opravljati jo je treba vsako leto. Poglobljena samoevalvacija, kot jo razvija ZF UL, je v primerjavi z redno samoevalvacijo širša in bolj poglobljena, predvideva več kvalitativnih instrumentov, posega v podrobnosti, je programska, procesna ter problemsko usmerjena, spodbuja refleksijo vseh deležnikov in si prizadeva za konsenz o ukrepih izboljšav. Ponavlja se na daljša časovna obdobja. Njena prednost je v tem, da fakulteta sama opredeli tista področja oziroma vidike kakovosti, ki so zanjo pomembni in tudi sama opredeli načine, kako jih bo spremljala ter vrednotila. Pomaga razumeti ne le dosežene rezultate, temveč tudi procese, ki so do njih pripeljali.

Poglobljena samoevalvacija bo na ZF UL postala neprekinjen sistematičen proces, ki ustvarja spiralo izboljševanja kakovosti in uspešnosti ter pozitivno vpliva na motivacijo, strokovnost, komunikacijo, organizacijsko kulturo ter klimo deležnikov, tako na nivoju izvedbe študijskega programa kot širše v celotni instituciji. Prispevala bo tudi k boljši pripravljenosti fakultete na redne zunanje evalvacije.

5. Razvoj pristopa – oblikovanje modela

Za izvajanje in redno samoevalvacijo študijskih programov skrbijo predstojniki oddelkov (ki opravljajo tudi nalogo skrbnikov študijskih programov), v sodelovanju s Komisijo za kakovost in Službo za kakovost.

V poglobljeno samoevalvacijo so vključeni vsi deležniki: študenti, nosilci predmetov in izvajalci, skrbniki študijskih programov, mentorji v učnih bazah, diplomanti ter delodajalci.

Pomembna in časovno najzahtevnejša faza evalvacije je zbiranje podatkov. Zajemamo kvantitativne in kvalitativne podatke. Notranje sekundarne podatke o poteku študijskega programa pridobivamo od podpornih služb (npr. služba za študijske zadeve, mednarodna pisarna, karierno svetovanje, kadrovska služba), uporabimo rezultate že opravljenih analiz in anket (npr. redna študentska anketa, ki se izvajajo v skladu s Pravilnikom o študentski anketi UL v okviru študentske informatike in jo študenti izpolnjujejo vsakokrat pred pristopom k izpitu).

Primarne podatke zbiramo z instrumenti kvantitativnega in kvalitativnega tipa:

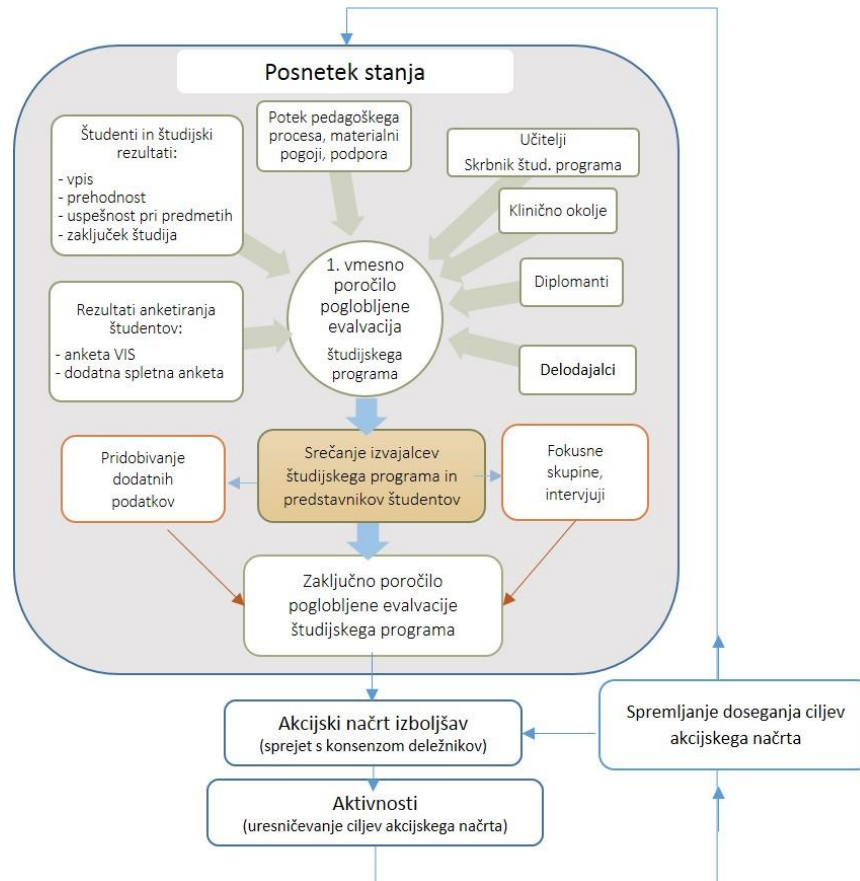
- vprašalnik za izvajalce in nosilce predmetov evalviranega študijskega programa;
- vprašalnik za študente evalviranega študijskega programa (dodatno k rezultatom redne študentske ankete);
- vprašalnik za mentorje praktičnega izobraževanja v evalviranem študijskem programu;
- vprašalnik za diplomante evalviranega študijskega programa;
- delno strukturirani intervjuji in fokusne skupine (skupinski intervju), kot dopolnitev, ko se v rezultatih anket zazna problematika.

Po zaključenem zbiranju podatkov in sestavi prvega vmesnega poročila je organizirano srečanje deležnikov, kjer so predstavljene ugotovitve. Izpostavijo se pozitivni in kritični vidiki ter poročilo dopolni z refleksijo sodelujočih na srečanju. Če je treba, se za kritična področja pridobijo dodatni podatki ali opravijo dodatni intervjuji (strukturirani ali skupinski intervjuji). Intervjuji so zahtevnejše metode zbiranja primarnih podatkov, vendar pa so tako zbrani podatki eden izmed bogatejših virov informacij in temelj boljšega razumevanja proučevane problematike. Po dodatno zbranih in obdelanih kvalitativnih podatkih se izdela končno poročilo poglobljene samoevalvacije. Končne ugotovitve

poročila in akcijski načrt izboljšav morajo temeljiti na soglasju deležnikov, doseženem na načrtovanem skupnem srečanju (Slika 3).

ZF UL vzpostavlja ustrezne mehanizme obveščanja o rezultatih poglobljene samoevalvacije in krepitev zmožnosti deležnikov za sodelovanje v samoevalvacijskih procesih.

Slika 3: Shema modela poglobljene samoevalvacije študijskega programa

6. Opis (pilotne) izvedbe

Izvedbo poglobljene samoevalvacije pripravi in koordinira Komisija za kakovost, ob podpori Službe za kakovost. Začetne priprave obsegajo: opredelitev sekundarnih podatkov in njihovih virov, pripravo vprašalnikov (vsebinsko in tehnično – s spletnim orodjem), pripravo seznamov naslovnikov ter pripravo spremljanih dopisov in učnih načrtov. Sledita uvodni sestanek s predstojnikom oddelka, ki je hkrati tudi skrbnik študijskega programa, in izdelava terminskega načrta izvedbe samoevalvacije.

Prva izvedba poglobljene samoevalvacije, po opisanem modelu, je bila načrtovana za visokošolski strokovni študijski program Zdravstvena nega I. stopnje.

Vprašalnik za izvajalce in nosilce predmetov zajema naslednje sklope vprašanj: zadovoljstvo z materialnimi pogoji, ocena uspešnosti sodelovanja (s skrbnikom študijskega programa, soizvajalci, nosilcem, podpornimi službami), ocena študentov (predznanje, sodelovanje, vedoželjnost), uporaba sodobnih metod poučevanja in informacijsko-komunikacijske tehnologije, usposabljanje s področja pedagogike in andragogike, sprotno preverjanje doseganja kompetenc študentov, samoevalvacija, ustreznost ter posodabljanje učnih načrtov predmetov.

Vprašalnik za študente študijskega programa, ki se evalvira, je zasnovan prek spletne aplikacije. Zajema vprašanja, ki niso vključena v redni študentski anketi in so oblikovana v naslednje sklope: odločitev za vpis, seznanjenost s pravili delovanja fakultete, seznanjenost s pravicami in dolžnostmi študentov, sodelovanje študentov pri delu fakultete, ocena vpliva študentov na delovanje fakultete in kakovost, ocena organizacije ter izvedbe študijskega procesa, ocena izvedbe praktičnega izobraževanja, ocena podpore pri študiju, prednosti in pomanjkljivosti študijskega programa, ovire pri študiju ter predlogi za izboljšave. Pri sestavi vprašalnika so sodelovali predstavniki študentov v Komisiji za kakovost. Študenti so prejeli povabilo in povezavo do spletne ankete po elektronski pošti. Predstavniki letnikov so pomagali pri motivaciji študentov za sodelovanje v anketi.

Konec januarja 2015 je bilo vsem izvajalcem študijskega programa po elektronski pošti posredovano povabilo k sodelovanju (39 zaposlenim učiteljem in 40 zunanjim sodelavcem). Vprašalnik je do zastavljenega roka izpolnilo 43 izvajalcev (54 %).

Povezavo do spletne ankete je v začetku februarja 2015 po elektronski pošti prejelo vseh 554 študentov študijskega evalviranega študijskega programa. Anketo je do zastavljenega roka izpolnilo 196 študentov (35 %). Struktura študentov, ki so anketo izpolnili, je naslednja: 27 % prvi letnik, 28 % drugi letnik in 45 % tretji letnik.

V februarju in marcu 2015 je potekalo zbiranje ter analiziranje sekundarnih podatkov o izvedbi študijskega programa: analiza vpisa, prehodnost, učni izidi, diplomanti, analiza izvedbenega urnika in obremenitve učiteljev, analiza obremenitve študentov, mobilnosti učiteljev ter študentov, kadrovska struktura sodelujočih učiteljev, materialni pogoji in izvedba praktičnega izobraževanja.

Priprava vprašalnika o zaposlovanju in doseganju kompetenc diplomantov je potekala v sodelovanju z Oddelkom za zdravstveno nego, predstojnico oddelka in vodjo katedre za zdravstveno nego. Izkazalo se je, da je za oblikovanje ustreznega instrumenta potrebnega več časa, zato v pilotni izvedbi še ni bil uporabljen. Pilotna izvedba je potekala tudi brez anketiranja mentorjev v kliničnem okolju in delodajalcev. Tudi ta vprašalnika in način izvedbe sta še v usklajevanju z oddelkom.

S poročilom o poglobljeni samoevalvaciji študijskega programa želimo zajeti celotno sliko o študijskem programu. Poročilo naj omogoča vpogled v različne dejavnike, njihovo soodvisnost in vpliv na končne izide študijskega programa, hkrati pa omogoča razumevanje dogajanj med njegovo izvedbo.

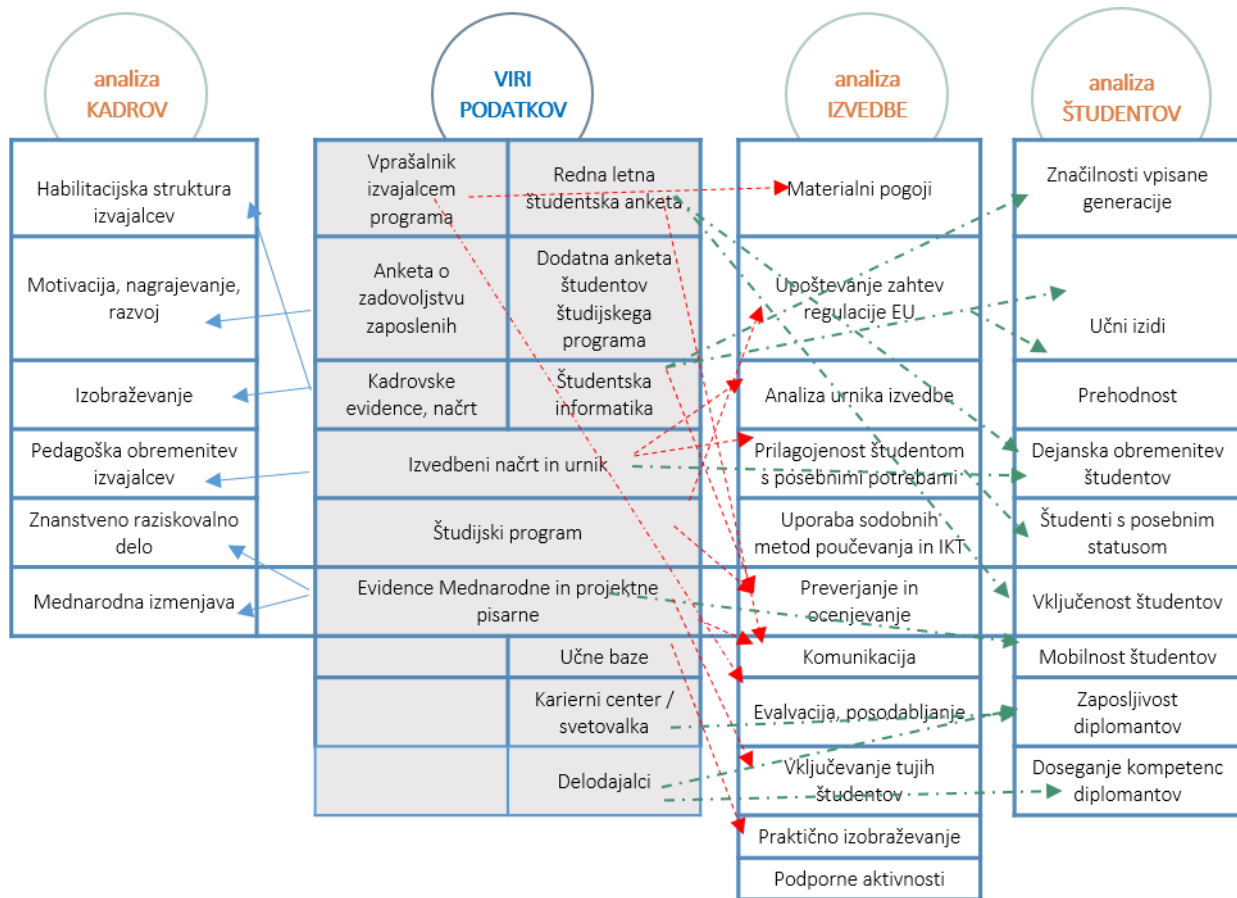
Struktura poročila sledi področjem presoje, kot jih navajajo Merila za akreditacijo in zunanjo evalvacijo visokošolskih zavodov in študijskih programov, ter zajema naslednja poglavja:

1. Osnovni podatki o študijskem programu, cilji in kompetence diplomantov;
2. Vpetost v okolje na ravni študijskega programa: pregled sodelovanja izvajalcev programa s strokovnimi združenji, kliničnim okoljem, delodajalci, drugimi izobraževalnimi institucijami, lokalnim ter širšim okoljem, mednarodno sodelovanje in mobilnost;
3. Delovanje visokošolskega zavoda: kako se aktivnosti študijskega programa vključujejo v uresničevanje dolgoročnih in kratkoročnih ciljev institucije kot celote;
4. Kadri: izobrazbena in habilitacijska struktura izvajalcev študijskega programa, sodelovanje v projektih, raziskovalno delo, razvoj in izobraževanje kadrov, motivacija, nagrajevanje in zadovoljstvo;
5. Študenti: analiza vpisa, prehodnost, učni izidi, doseganje kompetenc, diplomanti, zaposljivost, nadaljevanje študija, vključevane v delo fakultete, raziskovanje in projekte, podpora študiju, prilagoditve za študente s posebnim statusom, izredni študenti, obštudijske dejavnosti, tutorski sistem, alumni klub;
6. Materialni pogoji: prostori in oprema, IKT, učno gradivo in knjižnica, simulacijski centri, učne baze, prilagoditve za študente s posebnimi potrebami;

7. Organizacija in izvedba študijskega programa: zahteve EU – izobraževanje za regulirane poklice, načrt izvedbe, analiza urnika, uporaba sodobnih metod poučevanja, spremljanje dejanske obremenitve študentov, izvedba praktičnega izobraževanja, izvedba izrednega študija;
8. Zagotavljanje kakovosti na ravni študijskega programa; načrtovanje in analiza izvedbe, samoevalvacija izvajalcev, reševanje odstopanj, načrtovanje izboljšav;
9. Sklepne ugotovitve: izpostavljene so prednosti in slabosti ter priložnosti za izboljšave.

Poročilo združuje rezultate kvalitativnih in kvantitativnih analiz ter odseva večdimenzionalno pojmovanje kakovosti vpletenih deležnikov (Slika 4).

Slika 4: Viri podatkov in analize za poglobljeno samoevalvacijo študijskega programa

6. Nadaljnji razvoj, izzivi in dileme

V okviru zastavljenega modela lahko med kratkoročnimi cilji izpostavimo nadaljnji razvoj instrumentov za spremljanje dejanske obremenitve študentov ter spremljanje doseganja kompetenc diplomantov. Vse naslednje poglobljene samoevalvacije bodo dodatno vključevale te instrumente.

Model poglobljene samoevalvacije in rezultati prve izvedbe bodo predstavljeni na skupnem srečanju vseh deležnikov evalviranega študijskega programa. Prednosti poglobljenih samoevalvacij ter pregledna in konstruktivna predstavitev dobljenih rezultatov lahko predstavljajo dodatno motivacijo za sodelovanje. Na srečanju bodo imeli udeleženci možnost dodatno argumentirati (potrditi ali negirati) ugotovitve Komisije za kakovost. Model, rezultati in izkušnje prve izvedbe poglobljene

samoevalvacije bodo nadalje predstavljeni tudi senatorjem, predstojnikom drugih oddelkov in predstavnikom študentov drugih študijskih programov.

Poudariti je treba, da so zaznani že prvi pozitivni učinki izvedene poglobljene samoevalvacije. Izvedena anketa pri izvajalcih je na Oddelku za zdravstveno nego spodbudila organizirano posodobitev učnih načrtov, s preverjanjem morebitnih prekrivanj učnih vsebin, pripravo novih vsebin in optimizacijo izvedbe študijskega programa.

Med dolgoročnimi cilji naj izpostavimo preverjanje predlaganega modela poglobljene samoevalvacije, z izvedbo pri preostalih študijskih programih ZF UL, kot tudi primerjavo modela z obstoječimi v domačem in mednarodnem okolju. Priprave in izvedba samoevalvacije študijskih programov, ki temeljijo na učinkovitosti, neodvisnosti, javnosti in transparentnosti, strokovnosti, odgovornosti ter zavezanosti napredku, pomenijo pomemben korak v razvoju kulture kakovosti.

Literatura in viri

1. Brejc, M. (2014). Krepitev zmožnosti za samoevalvacijo v šolah. Kranj: Šola za ravnatelje.
2. Merila za akreditacijo in zunanjo evalvacijo visokošolskih zavodov in študijskih programov. (2014). Uradni list RS, št. 40, str. 4269–4278.
3. Univerza v Ljubljani. (2014). Pravila sistema kakovosti Univerze v Ljubljani (Interni vir). Ljubljana: Univerza v Ljubljani.
4. Zakon o visokem šolstvu – uradno prečiščeno besedilo (ZViS-UPB7). 2012. Uradni list RS, št. 32, str. 2977–3003.